

HALKBİLİMİNE GİRİŞ I

KONULAR

- Avrupa'da Folklor sözcüğünün kullanımı ile ilgili çalışmalar
- Folklorun ilk derneđi
- Folklorun tanımı

AVRUPA'DA FOLKLOR SÖZCÜĞÜNÜN KULLANIMI İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

FOLKLORE TERİMİ

■ Dünyada ve ülkemizde yaygın bir görüş olarak, folklor teriminin İngiltere’de 22 Ağustos 1846 tarihinde W.J. Thoms tarafından ilk kez kullanıldığı kabul edilir.

FOLKLORE TERİMİ

- Thoms, *Atheneum* adlı dergiye gönderdiği yazısında, daha önceleri “popüler antikite” veya “popüler edebiyat” gibi terimler altında çalışılan bu disiplinin adının “*folklore*” olmasını teklif eder ve bu terimin isim babası olmaktan heyecan duyduğunu belirtir (Sernikli 1975: 117-121).
- Thoms dergiye gönderdiği yazısında *folklore* terimini “davranışlar, gelenekler, atasözleri....” gibi eski zamanın ürünleri olarak tanımlamıştır.

FOLKLORE TERİMİ

William John Thoms'ın icat edip, bir bilim dalının adı olarak kullanıldığı folklor “Folk-Lore” terimi bugün uluslararası bir kullanıma sahiptir.

ALMANCA FOLKLORE TERİMİ

- “Folklor” teriminin ilk kullanımı ve isim babalığı Thoms’a ait olmakla birlikte, Türkçe karşılığı “halkbilimi” demek olan bu terimin Almanca karşılığı olan *Volkskunde* kelimesinin çok daha önceleri kullanıldığı bilinmektedir.

ALMANCA FOLKLORE TERİMİ

■ “*Folklor Sözcüğü Üzerine*”(1978) adlı yazısında Nevzat Gözaydın, Türkiye’deki araştırmacıların folklor teriminin ilk kullanımını konusunda hâlâ yanlış bir bilgi olarak Thoms’un 1846 yılındaki yazısını gösterdiklerini dile getirir. Gözaydın, bu bilginin yanlış olduğunu ve tashih edilmesi gerektiğini belirtmektedir.

ALMANCA FOLKLORE TERİMİ

■ Nevzat Gözaydın, Friedrich Ludwig Jahn, 1810 yılında Deustches Volkstum adlı kitabında “*Volkstum*” yani “*Halk varlığı*” ve “*Volkstumskunde*” yani “*Halk varlığı bilimi*” terimlerini kullandığını belgelerir.

ALMANCA FOLKLORE TERİMİ

- “*Yine Folklor Üzerine*” başlıklı yazısında Gözaydın, bu kez Almanya’da “*Volkskunde*” teriminin ilk kullanımını 1782 yılına götüren yeni belgeler sunar.

ALMANCA FOLKLORE TERİMİ

Bu yeni bilgiye göre, Gözaydın, Hamburg’da 10 Nisan 1782 yılında yayın hayatına atılan “**Der Reisende**”(Gezgin) adlı haftalık dergide, “*Volkskunde* “ terimi bilinçli bir seçimle kullandığını ve terimin isim babasının da derginin yayın yönetmeni Friedrich Ekkard’a ait olduğunu belirtir.

ALMANCA FOLKLORE TERİMİ

- Gözaydın, 1778 yılında yayımlanan bir kitapta aynı terime yer verildiğini, bu dönemde ayrıca “*Völkerkunde*” teriminin de kullanıldığını bildirmektedir.
- Sonuç olarak, Almanca *volkskunde* terimi İngilizce *folklore* kelimesinden eski olmasına rağmen, hiçbir zaman *folklore* kelimesi kadar yaygınlık kazanmamıştır.

■ Bunun üzerine

- ❖ Türkçe “*halkbilimi*”nin yanı sıra geçmişte “*halkiyat, halkbilgisi, hikmet-i avam, budun bilgisi*” kelimeleri kullanılmıştır.
- ❖ Fransızca “*traditions populaires*”
- ❖ İngilizce “folklore”
- ❖ “*Folkloristik*” terimi son zamanlarda uluslar arası literatürde, *folklor* kelimesinin gerçek anlamını yitirmeye başlaması ya da yanlış kullanımlarının artması nedeniyle ortaya çıkmış ve kelimenin anlamını güçlendirmiştir.

FOLKLORUN İLK DERNEĞİ

- İngiltere’de 1878 yılında kurulan Folklore Society (Folklor Derneđi), folklorun ilk kurumlaşma denemesi olarak tarihteki yerini alır.

FOLKLORUN İLK DERNEĞİ

- Bu derneğin kuruluşunun ardından İskandinav, Rus, Portekiz ve İspanyol bilim adamları da aynı kelimeyi kullanmışlardır.

FOLKLORUN TANIMI

Richard M. Dorson “İnsanlığın bilgilenme ve öğrenme tarihinde folklor veya halkbilimi kadar yeni bir araştırma alanı olarak ortaya çıkıp kendinden ve geleceğinden emin bir şekilde yayılan, gelişen bir disiplin pek nadirdir” diyerek, halkbilimin çok hızlı ilerleyen bir bilim olduğunu vurgular (Dorson 1968:1).

FOLKLORUN TANIMI

■ Sedat Veyis Örnek folkloru, “bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alanlardaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemlerle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada bir bireşime vardırılmayı amaçlayan bir bilim dalıdır” şeklinde tanımlamıştır.

FOLKLORUN TANIMI

- Bugün folklor değişen dünya şartlarına göre kendini sürekli yenileyen bir bilimdir. Bu nedenle folklorun tanımı da çeşitlilik göstermektedir.
- Bu çeşitliliğin en önemli kanıtı “Standart Dictionary of Folklore” adı verilen folklor sözlüğünde 21 adet folklor tanımınının yer almasıdır.

FOLKLORUN TANIMI

■ Amerikalı halkbilimci Alan Dundes “*What is Folklore?*” (*Folklore nedir?*) (1965) adlı makalesinde bilim adamlarının çoğunun folklorun “bilgi” (lore) kısmıyla ilgilenirken, bazısının da “halk” (folk) kavramını ele aldıklarını belirtir.

FOLKLORUN TANIMI

■ Alan Dundes'a makalesinde halk kavramı üzerinde durur. Dundes'e göre *“halk terimi, en azından bir ortak faktörü paylaşan herhangi bir insan grubunu ifade eder. Bu grubu birbirine bağlayan faktörün -ortak bir meslek, dil veya din olabilir- ne olduğu önemli değildir. Önemli olan herhangi bir sebebe bağlı oluşan grubun kendisine ait olduğunu kabul ettiği bazı geleneklerin olmasıdır”*.

FOLKLORUN TANIMI

- Bu esnek tarife göre, halk bir millet kadar geniş veya bir aile kadar küçük olabilir. Alan Dundes'in bu tanımıyla birlikte "halk" kavramı genişlemiş ve köylere sıkışıp kalmaktan kurtulmuştur.
- Dundes yazısında "halk" tanımından sonra bir liste olarak folklorun içinde yer alabilecek çeşitli türleri örnek olarak gösterir.
- Sonuçta, Dundes bu türlere ve bunların araştırılmasının, incelenmesinin halkbilimi anlamına geldiğini belirtir.

FOLKLORUN TANIMI

- Günümüzde folklorun, *köylülerin geleneklerinde yaşayan eski devirlerin kalıntıları* olduğu görüşü tamamen ortadan kalkmıştır (Yıldırım 1985: 545).
- Folklor yaşayan bütün sosyal grupların maddi-
manevi bütün kültürel özelliklerini araştıran bir bilimdir.

KAYNAKLAR

- Dorson, M. Richard. 1968. The British Folklorists. Chicago: The University of Chicago Press.
- Dundes, Alan. 1965. The Study of Folklore. London: Prentice Hall.
- Örnek, Sedat Veyis. 1977. Türk Halkbilimi. Ankara. İş Bankası Yayınları.
- Yıldırım, Dursun. 1985. “Türk Folklor Araştırmalarının Problemleri”. Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, C.1, S.2, s. 545-557.
- Folklor Sözcüğünün İsim Babası William John Thoms ve Athenaeum'daki Makalesi, Çev. Güner Sernikli, Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı 1975, Ankara 1976, s.117-121.